

включає в себе суму субординованого боргу плюс відсотки за користування ним.

Висновки. Отже, управління формуванням власного капіталу – це процес активних дій менеджменту банку, що призводить до формування власного капіталу того обсягу, структури та ціни, що вимагається для ефективного функціонування банку в ринковому середовищі.

На нашу думку, до основних напрямків підвищення ефективності управління власним капіталом банку можна віднести:

- дотримання банками основних положень Базельської угоди щодо нормативів банківського капіталу з урахуванням стану економіки України;
- постійне вдосконалення Національним Банком України методики визначення окремих складових банківського капіталу;
- регулювання розміру капіталу з боку держави з метою зменшення ризику банкрутств, підтримки довіри населення до банківських установ;
- нарощення розміру капіталу, що сприятиме зміцненню і посиленню вітчизняної банківської системи, і є однією з умов подальшої інтеграції вітчизняних банківських структур у світову банківську систему;
- збільшення банками власного капіталу не лише за рахунок власних внутрішніх джерел, а й шляхом залучення коштів на умовах субординованого боргу;
- врегулювання дивідендної політики, яка має бути стабільною та збалансованою;
- залучення міжнародного капіталу для розвитку вітчизняної банківської системи;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності власного капіталу при передбачуваному рівні фінансового ризику;
- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над капіталом банку зі сторони його засновників;
- забезпечення достатньої фінансової гнучкості банку;
- прийняття нових та вдосконалення діючих законодавчих актів про банки та банківську діяльність, нормативних актів НБУ про класифікацію банків за рівнем достатності капіталу.

Таким чином, банкам України слід продовжувати процес накопичення власного капіталу, збільшувати акціонерний капітал, раціонально управляти власним капіталом. Успішність подальшого процесу капіталізації банківської системи України залежить від тих методів та способів управління капіталом, що використовуватимуться самими банками.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III // <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Інструкція НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 26.10.2001 № 841/6032 // <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Ткачук Н. М. Специфіка визначення величини власного капіталу комерційного банку / Н. М. Ткачук // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2005. – № 4. – С. 34–44.
4. Шапран В. С. Скільки капіталу сьогодні потрібно вітчизняним банкам? / В. С. Шапран // Фондовий ринок. – 2002. – № 6. – С. 14–16.

Надійшла 02.10.2010

УДК 330.341.1

О. В. ЛЯЦЕНКО

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті проаналізовано показники інноваційної діяльності у регіонах України, вивчено зарубіжний досвід проведення інноваційної політики та підтримки інноваційного розвитку, розглянуто особливості кластерного підходу до управління економікою, а також сформовано основні пріоритети щодо розвитку інноваційної діяльності в Україні.

The article analyzes the performance of innovation activities in the regions of Ukraine, studied the international experience of innovation policy and support innovative development of the peculiarities of the cluster approach to economic management, and also the main priorities for the development of innovative activity in Ukraine.

Ключові слова: інновацій, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, глобалізація.

Актуальність проблеми. Ефективна інтеграція вітчизняної економіки у світову можлива лише за умови досягнення високого рівня загальної конкурентоспроможності країни. Конкурентоспроможність сьогодні є основним джерелом стійкого економічного зростання. Її основою, в свою чергу, виступають

інновації. Саме інноваційний розвиток дозволяє створити значні конкурентні переваги і дозволяє країні посісти гідне місце в світовій спільноті.

Перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку потребує здійснення комплексу заходів, спрямованих на приведення системи державного управління у відповідність до вимог саме такої моделі економічного зростання. Ключове значення для досягнення цієї мети має кардинальна зміна характеру взаємовідносин влади та науки, створення механізмів реальної взаємодії владних структур з науковим співтовариством, посилення реального впливу наукової громадськості на формування і реалізацію державної науково-технологічної та інноваційної політики. Значне місце у цьому процесі повинні відігравати нові підходи до формування інноваційної стратегії на основі використання кращих зразків світового досвіду у цій сфері [1, с. 336].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих проблем інноватики в останній час присвячується чимало публікацій сучасних науковців [2,3,4,5,6,7]. У них висвітлюються ряд проблем розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, визначаються шляхи організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу, розкривається сутність та структура основних джерел фінансування інноваційної діяльності, аналізується інноваційно-інвестиційна політика, пропонуються шляхи активізації інноваційної діяльності в окремих галузях та на окремих підприємствах, а також досліджуються різноманітні підходи до управління інноваційним розвитком суб'єктів господарської діяльності. Разом з тим потребують подальшого дослідження питання пов'язані з вивченням зарубіжного досвіду інноваційного розвитку та можливістю подальшого його використання в Україні.

Мета статті. Метою даної статті є аналіз особливостей інноваційної діяльності окремих регіонів України, а також вивчення зарубіжного досвіду управління інноваційним розвитком та визначення можливостей адаптації цього досвіду у економіці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення світового досвіду у сфері управління інноваційними процесами та визначення їх структурних елементів, придатних для використання в національній економіці, стає сьогодні необхідним для України. Разом із тим, на відміну від розвинутих країн, які до 85-90% приросту ВВП забезпечують через виробництво та експорт наукомісткої продукції, Україна, посідаючи за кількістю науковців одне з перших місць у світі, поки що розвивається без суттєвого використання наукових досліджень. Частка вітчизняної наукомісткої продукції становить близько 0,1% на світовому ринку високотехнологічної продукції, який оцінюється в 2,5-3,0 трлн. дол. США. Україна представлена на цьому ринку переважно продукцією оборонно-промислового комплексу та авіаційної промисловості [8, с. 76-77].

Нестабільна робота наукових організацій та неспроможність їх швидкої адаптації до нових умов негативно впливає на інноваційну активність промислових підприємств. До інноваційно активних підприємств належать ті підприємства (організації), що здійснюють розробку та впровадження нових або удосконалених продуктів, технологічних процесів, виготовляють та реалізують інноваційну продукцію чи послуги. Зазначимо, що питома вага підприємств України, що займаються інноваціями в останні роки знижується (табл. 1).

Таблиця 1

Інноваційна активність промислових підприємств за 2000-2009 роки [9 – 15]

Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %							
Рік / Регіон	Луганська обл.	Донецька обл.	Харківська обл.	Київська обл.	Хмельницька обл.	Львівська обл.	Україна
2000	18,8	13,5	20,0	23,5	18,9	13,4	18,0
2001	15,5	12,4	24,9	17,9	14,6	10,9	16,5
2002	13,1	13,2	26,1	17,2	16,1	12,2	18,0
2003	9,4	10,4	16,7	18,8	10,4	12,0	15,1
2004	8,4	11,6	18,0	19,9	7,2	8,2	13,7
2005	6,0	9,8	17,8	10,0	6,5	6,2	11,9
2006	7,4	7,9	18,5	10,0	6,5	8,4	11,2
2007	11,3	10,4	18,0	11,9	7,3	15,8	14,2
2008	10,2	10,5	13,1	12,6	4,2	12,1	13,0
2009	9,9	9,6	15,8	9,4	6,1	13,0	12,8

Наведені у таблиці дані свідчать, що за останні 10 років рівень інноваційної активності промислових підприємств України знизився приблизно у 1,5-2 рази. Ця тенденція є негативною, особливо при зменшенні інвестиційних коштів, спрямованих на інновації. Слід також зазначити, що показники інноваційної активності промислових підприємств Харківської області майже завжди у 1,5 рази перевищують аналогічні показники підприємств України. Це пов'язано з тим, що, за кількістю організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи, область посідає друге місце в країні після міста Київ. В області працює 217 наукових установ, зосереджено 15% усіх науково-дослідних інститутів України, п'ята частина конструкторських і проектних організацій та кадрового складу науковців.

Слід зазначити, що серед країн Європейського Союзу найнижчі показники інноваційної активності

мають Португалія – 26% та Греція – 29%, але навіть вони у два рази вищі ніж аналогічні показники в Україні. Порівняно з країнами-лідерами, такими як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%) та Ірландія (74%), розрив ще більший - 3-4 рази [1, с. 205].

Аналіз інноваційної діяльності підприємств України свідчить також про те, що інноваційні фактори не стали базою для розвитку вітчизняної промисловості, і поки що не вдалося активізувати інноваційну діяльність в межах держави. Інноваційна модель розвитку економіки на практиці реалізується через створення й ефективне функціонування національної інноваційної системи, тому на сьогодні для України постає завдання формування національної інноваційної системи, що включає в себе сукупність законодавчих, структурних та функціональних компонентів, які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу [1].

Обраний Україною шлях інтеграції до Євросоюзу потребує наближення національної інноваційної системи до систем країн ЄС. У 2000 році на Лісабонському саміті ЄС була прийнята програма соціально-економічного розвитку, за якою економіка ЄС до 2010 року мала стати найбільш конкурентоспроможною, динамічною і наукомісткою за рахунок пріоритетності розвитку трьох галузей – науково-технічної, інноваційної, освітньої [16, с. 43].

Для реалізації поставленої мети було визначено основні стратегічні напрями, головна ідея яких полягає у переосмисленні умов конкурентоспроможності в рамках розвитку «економіки знань», яка здатна створити вищу додану вартість, а також підвищити продуктивність основних факторів виробництва при одночасному покращенні функціонування спільного європейського ринку.

У 2008 році на засіданні Європейської Ради були визначені нові стратегічні завдання у сфері інноваційної і науково-технічної політики. Одним з таких завдань є доведення державних і приватних інвестицій у дослідження, розробки, інновації і вищу освіту до 3% ВВП. Для цього передбачено:

- забезпечення відкритих та конкурентних ринків всередині ЄС та поза його межами;
- вдосконалення та розширення наукової електронної інфраструктури;
- підтримка ринку венчурного капіталу в рамках ЄС;
- посилення зв'язку науки і промисловості;
- створення інноваційних кластерів світового рівня і розвиток регіональних кластерів;
- розвиток партнерства університетів з бізнесом для їх додаткового фінансування;
- формування дієвих стимулів для приватного бізнесу у сфері фінансування НДДКР;
- створення сприятливого середовища для зростання приватних інвестицій у наукові дослідження та інновації;
- спрощення національних та наднаціональних бар'єрів для вільного переміщення знань і полегшення транскордонної мобільності вчених, університетських викладачів, студентів для створення більш відкритого і конкурентного ринку дослідної праці в ЄС.

Сучасна стратегія ЄС щодо стимулювання інновацій орієнтована по-перше, на підвищення ефективності створеного єдиного наукового і інноваційного простору, розширення вертикальної і горизонтальної координації інноваційної політики та посилення її регіонального рівня; по-друге, на перерозподіл фінансових потоків з метою створення дослідної інфраструктури, розвиток людського капіталу і лібералізацію ринку праці для запобігання відтоку кадрів та заохочення європейських і зарубіжних дослідників; по-третє, на стимулювання комерціалізації результатів досліджень і технологічних розробок, розширення ринкового попиту на інновації, посилення зв'язку академічної науки і виробництва [16, с. 48].

Корисним для України є також досвід проведення інноваційної політики у Російській Федерації. В останні роки метою державної політики РФ у сфері розвитку науки і технологій є перехід до інноваційного шляху розвитку країни на основі обраних пріоритетів.

Для досягнення поставленої мети було затверджено ряд документів та проведена законодавча робота зі створення умов, що стимулюють інноваційну діяльність. Зокрема, було внесено зміни у Податковий кодекс Російської Федерації, що надають ряд пільг і преференцій в частині: реалізації прав на результати інтелектуальної діяльності; збільшення нормативу відрахувань на НДДКР, здійсненні у формі відрахувань на формування фондів фінансування НДДКР; обліку засобів, отриманих з фондів підтримки наукових досліджень, при визначенні податкової бази по податку на прибуток організацій; коефіцієнта прискореної амортизації для наукових і освітніх організацій і деякі інші [1, с. 285-286]. Значна увага, також приділяється формуванню регіональних пріоритетів інноваційного розвитку, що виступають джерелом стабільності інноваційної діяльності та основою виходу на ринок нової конкурентоспроможної продукції.

В умовах глобалізації стає актуальною особлива система взаємозв'язків фірм і організацій - кластери. Кластер визначається як індустріальний комплекс, сформований на базі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюжком, і виступає альтернативою традиційному розподілу економіки на сектори та галузі. Кластерний підхід дозволяє підвищити ефективність взаємодії приватного сектора, держави, торгових асоціацій, дослідницьких і освітніх установ в інноваційному процесі.

Сьогодні в Україні існує декілька кластерів, створених навколо ключових галузей промисловості

(хімічна, нафтогазовий, металургія, машинобудування й ін.), але ці структури ще є слабо розвинутими і не можуть зрівнятися з дійсними кластерами з добре налагодженою системою взаємозв'язків.

Вплив кластерів на прискорення інноваційного розвитку і зростання національної конкурентоспроможності в більшості країн світу розглядається як визначальний фактор при її формуванні. Так, слід зазначити, що повністю кластеризована скандинавська промисловість, у США більше половини підприємств працюють за зазначеною моделлю виробництва – підприємства кластера перебувають в одному регіоні й максимально використовують його природний, кадровий й інтеграційний потенціал. Ключові промислові кластери в Німеччині (хімія, машинобудування) і Франції (виробництво продуктів харчування, косметики) були оформлені ще в 50–60-і роки минулого сторіччя. У результаті взаємодія цілих груп галузей усередині кластерів сприяло зростанню зайнятості, інвестицій і прискорило поширення передових технологій у національній економіці. Країни Європейського Союзу наслідують шотландську модель кластера, при якій ядром такого спільного виробництва стає велике підприємство, що поєднує навколо себе невеликі фірми. Існує й італійська модель – більш гнучке та «рівноправне» співробітництво підприємств малого, середнього й великого бізнесу. Досвід цих країн показав, що кластерний підхід є основою для конструктивного діалогу між представниками підприємницького сектору та держави. Він дозволив підвищити ефективність взаємодії приватного сектору, держави, торговельних асоціацій, дослідних й освітніх установ в інноваційному процесі [17, с. 578].

Для стимулювання інноваційного розвитку підприємств, у тому числі у рамках кластерних промислових систем, у світовій практиці використовують наступні форми:

- пряме фінансування (субсидії, позики), які досягають 50% видатків на створення нової продукції і технологій (Франція, США й інші країни);
- надання позичок, у тому числі без виплати відсотків (Швеція);
- створення фондів впровадження інновацій з урахуванням можливого комерційного ризику (Англія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди);
- безоплатні позички, що досягають 50 % витрат на впровадження нововведень (Німеччина);
- зниження державних мит для індивідуальних винахідників (Австрія, Німеччина, США та ін.);
- відстрочка сплати мит або звільнення від них, якщо винахід стосується економії енергії (Австрія);
- безкоштовне ведення діловодства за заявками індивідуальних винахідників, безкоштовні послуги патентних повірених, звільнення від сплати мит (Нідерланди, Німеччина) [18, с. 19-20].

Таким чином, перевага кластерного підходу до управління конкурентоспроможністю підприємств складається за рахунок реалізації найбільш важливих взаємозв'язків в технологіях, навичках, інформації, маркетингу і споживчих запитах, які характерні для цілого комплексу фірм і галузей. Ці взаємозв'язки визначальним чином впливають на спрямованість і темпи інновацій, а також на конкурентоздатність кінцевої продукції.

Висновки. Враховуючи проведений аналіз, сформуємо основні необхідні напрямки державної інноваційної політики в Україні:

- створення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату;
- пряма бюджетна підтримка розробки та впровадження інноваційних технологій і товарів;
- непряма підтримка за допомогою податкової політики та за допомогою адміністративного регулювання;
- стимулювання процесів формування інноваційних кластерів;
- формування інноваційної інфраструктури;
- формування інформаційного середовища, що забезпечує інноваційну діяльність підприємств;
- стимулювання зростання інвестицій у наукові дослідження та інновації, а також у систему освіти та професійної підготовки;
- підтримка розвитку міжнародної співпраці України з іншими країнами в інноваційній сфері.

Література

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт. – упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Амоша О.І. Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика / О.І. Амоша, І.П. Булеєв, Г.З. Шевцова // Економіка промисловості. — 2007. — № 1. — С. 3-9.
3. Гончаров В.М. Концептуальні основи реалізації конкурентної стратегії підприємств регіону в умовах інноваційного розвитку та організації лізингових відносин: Монографія/ В.М. Гончаров, Д.В. Солоха, В.Ю. Припотень та ін. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2010. – 366 с.
4. Ляшенко В.И. Перспективы использования франчайзингового режима формирования региональной сети элементов инновационной предпринимательской инфраструктуры/ В.И. Ляшенко //Економічний вісник Донбасу. – 2006.– № 4 (6).

5. Матросова Л.М. Управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів в перехідній економіці України: монографія/ Матросова Л.М., Овечкіна О.А., Іванова К.В., Солоха Д.В. – Донецьк: Донбас, 2009. – 496 с.
6. Орлов О.О. Інноваційні процеси як складова формування інноваційної моделі економіки / О.О. Орлов, О.В. Декалюк, С.В. Декалюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 2, т.2. – С. 142-146.
7. Федулова Л.І. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи / Л.І. Федулова // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4(13). – С. 157-165.
8. Гросул В.А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні / В.А. Гросул // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1(3), том.1. – С. 76-82.
9. Головне управління статистики у Луганській області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lugastat.lg.ua.
10. Головне управління статистики у Донецькій області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.donetskstat.gov.ua.
11. Головне управління статистики у Харківській області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uprstat.kharkov.ukrtel.net.
12. Головне управління статистики у Хмельницькій області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.statbrd.ic.km.ua.
13. Головне управління статистики у Київській області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : oblstat.kiev.ukrstat.gov.ua.
14. Головне управління статистики у Львівській області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.stat.lviv.ua.
15. Державний комітет статистика України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
16. Бочарова Н.В. Сучасна стратегія інноваційного розвитку Європейського Союзу / Н.В. Бочарова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1(3), том.2. – С. 43-50.
17. Варналій З.С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / З. С. Варналій, В. С. Воротін, В. С. Куйбіда та ін. – К. : НІСД, 2007. – 765 с.
18. Кластери та інноваційний розвиток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ufpp.gov.ua/ckfinder/userfiles/files/lib_bissnes/klasterS.pdf

Надійшла 03.10.2010

УДК 339.1 (477)

Т. І. МЕДИНСЬКА

Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОМПАНІЇ США У СВІТОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ ІННОВАЦІЙ: ПЕРЕДУМОВИ ВПЛИВУ І НАСЛІДКИ

У статті досліджується роль і місце транснаціональних компаній (ТНК) Сполучених Штатів у світовому виробництві інновацій. Проведено систематизацію форм, методів, визначено передумови і результати такого впливу на господарську діяльність країн базування, приймаючих країн, процеси економічної глобалізації в цілому

In the article a role and place of transnational companies (TNC) of the United States is investigated in the world production of innovations. Systematization of forms, methods is conducted, pre-conditions and results of such influence are carried out on economic activity of countries of basing, host countries, processes of economic globalization on the whole

Ключові слова: виробництво інновацій, процеси економічної глобалізації, американські транснаціональні компанії, трансферт технологій.

Глобалізаційні процеси інформаційної доби в першу чергу характеризують діяльність найбільш розвинутих ТНК світу. Саме це є точкою дотику двох концептуальних спрямувань сучасної глобальної парадигми: економічного імперіалізму імперських держав та світової корпоративізації. Існує нагальна необхідність перманентної трансформації глобального корпоративного імперіалізму у напрямі інтелектуалізації для позитивної динаміки довгострокового розвитку світового господарства. При цьому сучасні ТНК здатні забезпечити цей процес, виходячи з того, що інтернаціоналізація ринку науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) є їх визначальною особливістю.

У вітчизняній літературі дослідженню місця і ролі ТНК США у світових інноваційних процесах у умовах економічної глобалізації присвячено багато наукових праць, зокрема Ю. Пахомова, О. Рогача, В. Новицького, О. Плотнікова, О. Зав'ялової, О. Шниркова, Д. Олесевича, О. Етокова та інших. Водночас недостатньо дослідженою залишається систематизація наслідків впливу на світогосподарські процеси в цьому контексті американських ТНК як структуроутворюючих інституцій сучасності, що визначають основні напрями розвитку різних аспектів економічної глобалізації.